

LEDARE

Ledare: USA ser inte mycket att lära av Europa

PUBLICERAD 2003-02-17

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

HANS BERGSTRÖM

KOLUMN

Saddam Hussein hade en lyckad helg. I Stockholm demonstrerade 85 personer mot tyrannen i Bagdad, 35 000 mot Amerikas president. Den senare beskrevs som ett större hot mot världen än skurkstaternas ledare. Det är också en värdeskala.

"Någonting har hänt i Amerika", skrev Göran Rosenberg i en uppmärksam kolumn häromdagen (13/2). "Det som har hänt i USA är ett dramatiskt skifte i synen på omvärlden." Fram har åter trängt "synen på omvärlden som ett problem och på Amerika som dess lösning".

I detta har Göran Rosenberg rätt. Får jag ge två kompletterande bilder av vad det är som har hänt:

1. USA befinner sig i krig. 11 september var en direkt motsvarighet till Pearl Harbor i den djupa meningen att fienden nådde "örnens hjärta", för att tala med Usama bin Ladin. Amerikas försvarshögkvarter i Washington DC bombades. Skyskrapor i New York fälldes. Realistiska hot om ytterligare urskillningslösa massmord riktades mot amerikansk allmänhet. Den psykologiska effekten av att terrorn nådde hemlandet var enorm.

Vi förstår inte i Europa att Amerika uppfattar sig vara mitt uppe i ett försvarskrig. Föreningen av massförstörelsevapen och fundamentalistiska terrorgrupper samt skurkstater - beredda att låta nyttja båda - är vad Amerika bekämpar. George Bush förde valrörelse hösten år 2000 på att USA inte skulle agera världspolis. Han varnade för att USA skulle ta på sig rollen att bygga andra nationer och kritiserade i hårda valdueller Bill Clinton för att ha varit alltför aktivistisk i Somalia, ja, delvis även i Kosovo.

Men så kom 11 september och samme Bush blev krigspresident - inte på grund av imperialistiska ambitioner utan som följd av terrorangrepp på den egna befolkningen.

Kring den konkreta politiken förs förvisso en intensiv, kritisk debatt inom USA. Många ogillar president Bushs religiöst färgade språk och tanke kategorier (som dock inte innebär att det

skulle saknas sofistikerad analys i State Department). Många undrar om det starka strålkastarljuset på Saddam Hussein riskerar dra både egen kraft och internationellt stöd bort från kampen mot al-Qaida. Och man ställer oroliga frågor om hur USA kan hantera fasen efter att Saddam lyfts bort från makten.

Men praktiskt taget alla i USA är ense om "synen på omvärlden som ett problem" efter 11 september 2001. Även i Europa borde vi kunna se att omvärlden är ett problem - men vi har svårt att mentalt förstå den amerikanska upplevelsen; det var trots allt inte DN-skrapan eller Centralstationen i Stockholm som brändes ner av Usama bin Ladin, det var World Trade Center i New York.

2. USA tycker sig inte längre ha mycket att lära av Europa. Detta är en förändring som skedde långt före 11 september. Den dominerande amerikanska bilden av den västra kontinenten i Europa är den av oförmåga, förstelning och växande rasism.

+ Oförmågan har sin främsta sinnebild i Bosnien och Kosovo, hur ett Europa som bildat en union inte förmådde lyfta ett finger för att skydda miljoner muslimer mot övergrepp.

+ Förstelningen gäller både ekonomin och de vetenskapliga framstegen. Tysk ekonomi, den helt dominerande i Europa, är förkalkad. Etablerade strukturer hindrar reformer som åter skulle kunna ge Tyskland tillväxt och dynamik. De tyska företagen börjar investera annorstädes om de har en chans.

Inom vetenskapen är USA särklassigt och drar ifrån. Amerikaner har de senaste 25 åren erövrat drygt 60 procent av alla Nobelpris i naturvetenskap. Andelen Nobelpristagare som forskar på amerikanska universitet är ännu högre.

EU:s forskningspolitik är, i kontrast, beryktad för att falla samman under tyngden av sin egen makalösa byråkrati. Lissabondokumentet från regeringscheferna om hur EU ska bli världens mest dynamiska region är ingenting annat än ett skämt.

+ Rasismen och framväxten av en allt starkare rasistisk populism i Europa har väckt stort uppseende i USA. När kollegor på Harvard ber mig skriva en analys av europeiska val är deras önskan om tema givet: Varför växer främlingsfientligheten överallt i Europa

USA är inte utan brister i det här avseendet, men Amerika har lärt sig allt bättre att leva och trivas med sin mångfald. Av dem som bor i New York i dag har 40 procent fötts utanför USA; det var 18 procent 1960. Medan fler och fler kommit ut-ifrån, med ofta stapplande engelska, har ekonomin blomstrat, brottsligheten gått ner och staden fått allt bättre livsmiljö. USA tycker sig inte längre ha något att lära av Europa heller när det gäller denna av vår tids ödesfrågor: invandringen och förmågan att leva väl i etnisk mångfald.

Europa har skäl att försöka förstå något av grunderna för den nya amerikanska utsikten. De är inte så enkla som att en cowboy intagit Vita huset.

Hans Bergström är docent i statsvetenskap och fristående kolumnist i Dagens Nyheter

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt